Ч. 14 (12.380). Львів, вівторок 21. січня 1930. Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. Рік LI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10. II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 27·50 „
Річно 55·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 гот.

Одинацятий рік навманя.

Львів, 19. січня 1930.

Машина польського сойму весь час у русі. Над бюджетом працюють у приспішеному темпі. При розгляданні бюджетового преліминаря поодиноких ресортів тим разом не абсентуються міністри. Прийшовже до керми новий уряд, уряд, як запевняли, співпраці зі соймом. І співпраця дійшло в ході. Лівиця сильно притупила вістря своєї опозиції, бо так — як це в кожному анальогічному випадку бувало! — наказує їй поступати польська „державна рація“. Правда, десь там скреслять якусь позицію з диспозиційного фонду такому чи іншому міністрові при першому читанні, але це не має ніякого впливу ні на дальшу долю дотичного міністра ні на майбутній напрям його політики. Єж ще друге й третє читання бюджетового преліміпара, прийдуть або й не прийдуть ще якісь концесії чи реверанси в сторону лівиці і все буде в порядку, всі позиції бюджету разом з диспозиційними фондами будуть остаточно приняті. Всі ті демонстраційні скреслювання це так тільки... для паради, для... виборців. Зрештою тактика польської лівиці все була незгідна з її боєвими гаслами у письмі та слові. Бо хоч уряд змінився, то режім остав цей самий. Моглаб прийти кожної хвилі рецедива „твердої руки“. А це ні не миле ні не таке то дуже безпечне. Тому всі ті „опозиціоністи“ проходять з поспіхом бюджетовий преліминар, як кажуть, з уваги „на вищий державний інтерес“.

Та всеж в часі тієї сесії були вже деякі моменти дуже цікаві і важні для нас, українців і не тільки для нас, але й для інших територіяльних, непольських народів у Польщі. Прем'єр Бартель, обнявши провід уряду, або відновившись на цьому становищі, виголосив програмову промову, в якій зволив присвятити пів мінути — на цілих 3 годині говорення — нац. проблємі в Польщі, чи точніше проблємі нац. „меншостей“. У цьому півмінутовому засовуванні „програми“ нац. політики премієр Бартель сильно зазначив, що в тій ділянці все буде так, як досі бувало. То значить, що, скажім, українці будуть далі горожанами, з яких держава буде точно стягати податки, брати рекрута та вимагати від них виконування всяких інших зобовязань супроти держави. В заміну за те, українці діставатимуть на всі свої домагання і на далі відповідь: наперед льояльність, а потім уже обовязки держави супроти вас.

Міністр внутрішніх справ Юзефський теж мав нагоду висловитись у цій немаловажній для польської держави справі на бюджетовій комісії. Ми вже подавали на цьому місці характеристику дотеперішньої „національної“ політики Юзефського та й позволили собі при цій нагоді поробити з цього деякі висновки на будуче. Показується, що наші висновки були вповні слушні. П. Юзефський на бюджетовій комісії перш за все підкреслив, що завданням його політики буде недопустити до того, щоби Волинь зближилася до Галичини. Отже політика системи „діли і пануй“ стала фундаментальним гаслом п. Юзефського, дарма, що він теперішній стан політичних відносин на українських землях приписував саме тій політичній системі бувших займанських урядів, яка в політиці кермувалась девізою: „divide et impera!“

П. Юзефський зазначив у своїй промові недвозначно, що в майбутній його політиці буде йому залежати передовсім на тім, щоби ввести в життя те, „що має в дійсности свої традиції, а суть чого полягає на співжитті і на взаїмнім пронизуванні культур“. Отже не що іншого, а реґіоналізм волинського зразку, у формі реалізованій досі на Волині самим п. Юзефським, виповнить рамці його національно-політичної програми супроти українців та білорусів.

„Кресова“ санаційна польська преса вже підхопила цю програму нового міністра. Львівське „Слово Польське“ розуміє становище п. Юзефського так, що він поширить свою політичну систему з Волині на Галичину і таким чином на галицькім тереві візьметься виконувати рівнорядно

„катеґоричний наказ нищення самого осередку, самої операційної бази переворотових змагань. Бо ясним є, що без виконання цього головного завдання оборона інших частин держави від токсин сепаратизму буде ілюзоричною і тільки механічною“

Ось чи не автентична інтерпретація політичної програми нового міністра у Сх. Галичині!

Дещо диплъоматичніше підходить до цієї справи санаційний „Курєр Віленьскі“, що появляється у протилежному кінці „кресів“ — у Вильні. Він каже, що українська й білоруська проблєма в Польщі не може бути трактована як чисто політична, але в більшій мірі як чисто культурна. Бо

„цінні перлині української, білоруської чи жидівської культури не можуть бути рівнодушними для культурної польської творчости. Усунення стін, що ділять культурну творчість названих народів, з природи річи тіснішу від польських вартостей, збогатить польську культуру новими перлинами. Побіч протекціоналізму для всяких проявів народньої творчости, званого реґіоналізмом, треба окружити належною опікою те, що буйним квітом росте в українських селах, у білоруських і в більших міських скупченнях жидівського населення. Плян і метода ділання мусять відповідати ширині завдання“.

Щож до громадянсько-політичних справ, то „однакове трактування горожан, національна приналежність яких не може спричинювати якогонебудь зменшування прав, є законом, від якого не можна відійти ні на пальˮ.

Така думка „Курєра Віленьского“, висловлена на марґінесі промови мін. Юзефського.

Наведені голоси двох санаційних орґанів про національну польську політику, голоси, що претендують на те, щоби автентично інтерпретувати програму мін. Юзефського, є наглядним доказом на те, що як попередні так і теперішній уряд фактично ніякої програми в тій ділянці не має, що кожночасна програма дотичного міністра внутрішніх справ в національній ділянці є його власною, наскрізь індивідуальною програмою, і накінець наведені цитати свідчать ще й про те, що весь табор марш. Пілсудського з усіми згуртованими в ньому політичними відтінками, не має в цій справі ні одної спільної думки. В ньому думає кожний про національну проблєму як сам хоче.

Наслідки цього такі, що як перед травнем 1926 р. так і по нім кожний міністр внутр. справ був і є тільки експериментатором у ділянці національної політики. Всі ці експерименти кінчаються з правила однаковими успіхами, тобто повними невдачами. Територіяльні т. зв. меншости, а фактично більшости на своїх територіях, з року на рік мають менше свободи праці, з року на рік прибуває до їх реєстру більше фактів обмежування їхнього національного і культурного життя, особливо в організаційній ділянці. Держава не виконує супроти них ніяких зобовязань ні на економічному ні на культурному полі. Всього цього хіба ніхто з них не може вважати правно оправданим і нормальним явищем.

Національні меншости мусять себе так чи інакше боронити: шукати шляхів і засобів для ратунку перед загибілю в самоорґанізації, в мобілізації національних сил для своїх самооборонних потреб і цілей. Це, очевидно, дуже немиле всім польським чинникам і воно кваліфікується в їх понятті як злочин. Але на це не може бути ради, бож ніхто не може добровільно підставляти шиї під топір тоді, коли є в розвиті життєвих сил та спроможностей. Ніколи ідеалом переможених не було, не може бути і не буде ярмо. Ні, всі переможені на світі живуть іншими, вищими, кращими та незнищимими ідеалами, тими самими, якими жили перед 12-ти, 15-ти і 60-ти літами саміж таки поляки. Такий є закон життя усіх на світі національно-суспільних орґанізмів.

І небо сіре, і наради сірі...

(Від нашого кореспондента.)

Женева, 15. січня 1930.

I.

Сьогодні третій день засідань Ради Союзу Народів.

Тиха і чужими туристами в зимову пору залишена Женева раптом трохи оживилася. Трохи — та недуже, тай то тільки на цьому боці озера, на якому є осідок Союзу Народів. Звичайно в цю пору опустілі готелі одержали оце кілька сотень гостей з усіх кінців світу; площі й вулиці перед готелями зароїлися самоходами ріжних марок і з ріжними хоруговками, тай — великою скількістю поліційних аґентів: останні зогляду на італійську делеґацію, якій, мовляв, грозить небезпека замахів з боку протифашистів.

Ця мобілізація поліції була така наглядна, що вразила немило навіть італійську делеґацію. Її провідник, визначний ватажок фашистів і один з імовірних наступників Муссолінія, міністр Ґранді аж розгнівався на цю настирливу охорону женевської поліції: все те зайве, казав він, і йому хочеться супокійно й свобідно похожати по місті, не тягаючи за собою цілого курія аґентів.

Та інакше говорив би і він, і італійський уряд, якби припадком таки хтось стріляв до італійського представника. Тоді всі кричалиб на — недостаточну скількість аґентів, на недбальство охорони, то що. Словом, догодити всім — нема способу.

II.

Відбуваються засідання Ради Союзу Народів у самому будинку Союзу, на лівому березі озера, а не — як повні засідання Союзу — у великій „Салі Реформації“ на другому березі.

Велика, чотирогранна, готелева*) „галя“, висока, ясна, без звичайної готелевої блекоти в прикрасах. Стіни виповнені великанськими вікнами, з трьох сторін. Коли в них глянути, то гарні й супокійні краєвиди рисуються перед вашими очима: сріблясте плесо Леману, безлисті сади й городи тай — на дальшому овиді — ніжні, наче японські рисунки снігом укритих гір. Серед останніх час від часу білим блеском вирінає зпоза хмар — найвище европейське узгіря: Мон-Блян.

Одначе ця поява Мон-Бляну рідка. Заслонюють найвищий европейський шпиль мряки й хмари. Не грізні, темні й траґічні хмари, а такі собі сірі, погідні, майже сріблисті хмари. Зрештою сірістю їх укрите цими днями й ціле тутешнє небо. Мало коли попадає собі трохи дощ, мало коли й холодний вітер подує, але й сонячного проміння — тепер обмаль.

Коротко кажучи: ні зимно, ні тепло, ні ясно ні темно. Ні впрів, ні змерз, а сіро, сіро, сіро...

Тією коректною сірістю закрашені й засідання Ради Союзу Народів. Вони сірі, безбарвні, німголосні і — назвімо річ по імені — нудні, безнадійно нудні. Чи також і ялові, безвартісні, випрані з усього конкретного значіння? — цього ми не поважилисяб сказати, покищо бодай, і вже нині, після недовгого перебування в Женеві і в атмосфері Союзу Народів. Бережімося перед передчасними оцінками й осудами, які може прийшлось би згодом простувати й вирівнювати. Обмежімося покищо до того, що бачимо і що чуємо. І — що читаємо на тих безчисленних літографованих листках, якими секретарі Союзу засипають що 5—10 хвилин членів Ради і нас грішних — затасканих сюди з ріжних сторін світу — ґазетників.

*) Союз Народів приміщений покищо в будинку колишнього готелю.

III.

Проводить цим разом засіданням Ради Союза польський її член п. Залеський — наш колишній, аперед 10 років, знайомий. Тоді, тобто в травні 1919 р., ми були членами делегації на мирову конференцію, він польської, ми української; англійці, з поручення Льойда-Джорджа (і мабуть Вільзона) зводили нас кількакратно у себе до купи, хотячи довести до якогось завішення зброї на галицькому фронті; їх зусилля були даремні: поляки тоді вже накопичили були на свойому фронті масу мунiційного й жовнірського „матеріялу“, насланого туди з Франції (не без згоди, зрештою, тодішнього уярівського голови української делегації!), тай знаючи, що У. Г. Армія не тільки ні звідки помочи не мала, а навпаки, ще мусіла на своїх задах відбиватися від більшовицьких наступів, — не мали найменшого нахилу завішувати зброю, та готувалися завдати нашим військам рішаючий удар. Одначе признатися до нього все таки годі було, бо як-не-як, а вони таки зобовязалися були (безглузде зобовязання!) не вживати Ґалерівських дивізій проти У. Г. Армії. Завдання „дипльоматично“ маскувати цей польський маневр мав між ін. п. Залеський, і він виконував його дуже совісно: на сходинах він або поважно мовчав, або прохав відложити конкретні наради на інший день, за недостачею раз інформацій, раз військового прибічника, то знов чогось іншого. Забава ця тяглася протягом кількох сходин (у „Мажестіку“ і в „Асторії“), аж поки ваш представник, знетерпеливлений цією прозорою польською тактикою, не заявив англійській делегації, що вважає зайвим не тільки дальші стрічи з польським представником, але й своє дальше перебування в Парижі, тай поки — після страшенної сварки з уярівською більшістю української делегації — він не виміг на ній приблизно подібну заяву. Рада Чотирьох зрозуміла наш вислів про „віданскання свободи рухів“ наче знак, що наші війська перестануть боротися проти більшовиків, тай заворушилася. Нас запрошено на Раду Чотирьох, п. Клемансо заявив нам, що він і всі вони „дуже лихі на поляків“, тай... але це вже старинна історія, а оповідали ми частину її тільки тому, що сидячи на стільці журналістів напроти теперішнього провідника засідань Ради Союзу Народів, ми в думках мимохіть переносилися до тих минулих днів і до ролі в них п. Залеського. Що-ж, нині і він і його нація — на возі, а ми всі — під возом, під колесами історії: ще щастя, що колесо-колесом, тобто воно котиться, і то навіть коли воно є колесом тієї неймовірної, непередбаченої, фантастичної долі, яка винесла третьорядну европейську націю, числом, багацтвом і географічним положенням нижчу напр. від нації югославянської, — до рівня нібито й великої европейської потуги...

IV.

Зпоміж голов, які виринають зпоза стола, при якому проводить п. Залеський, деякі звертають на себе цікавість присутніх — урядовців, журналістів, публики. Ось Бріян — його фізіономію знаєте з ілюстрованих ґазет: він низький ростом та, хоча вже під 70 років, то ще не зовсім сивий, а барва його обличча доволі свіжа, майже молода. Ось Гендерсон, якого ми пізнали були на якійсь соціялістичній конференції 1918 року — що є типічним (в ролі урядовців наших Кас Хорих) зразком удачного робітника, що виплив на верх у професіональних і політичних організаціях робітництва: тепер він — елеґантно одягнений, британський міністр, та — нічого й казати — поважно й достойно представляє безмірну Імперію. Ось фашист Ґранді, ґрізно насуплений наче сам Муссоліні: ця насупленість і суворість мабуть так само належить до репертуару фашистівських фізіономій і масок, як пролетарсько-прості каскети належать до театральних причандалів більшовицьких головачів...

Ось нарешті й розславлений всіми „меншостями“ (в цьому числі й нашої, найбільшої з усіх) „оборонець“ меншостей — канадійський представник Дандюран. Невисокий, радше кремезний, зовсім сивий та ще доволі меткий старчик, з чесною фізіономією провінціонального нотаря.

Тай — ще цілий гурток зразків усяких людських фавн, европейських і екзотичних. Для фізіономіста ця збірка безперечно цікава; побачити її нераз не так то і легко. Це без сумніву люди й діячі замітні в своїх краях, з одного чи другого погляду. Одначе мусимо признатися — і прости нам це, Господи — при найліпшій волі ми не в силі відкрити в цих обличчах і головах не то нічого великого й ґеніяльного, а просто навіть чогось небуденно замітного, непересічного.

Сила зразків ріжноманітних фавн також у журналістичному перділі: на салі, правда, розмовляти з ними важко, але в кульоарах таки можна познайомитися з усякими товстими по перу, ріжних калібрів, усіляких мастей. Не занедбайте-ж бодай цього!

V.

Засідання, як сказано, сірі й нудні. Відкриває їх в своїй варшавсько-французькій вимові п. Залеський, даючи слово котромусь з референтів. Цей референт відчитує приготований реферат по французьки або англійськи, а перекладчики зараз-же повторюють його промову по англійськи або французьки. Чим реферат довший і тим нудьга більша: самі можете цього здогадатись. На щастя, звичайно, нікого тут і не силують слухати не то вже перекладача, а й референта: бо коли тільки референт забирає слово, то зараз-же служба роздає по салі, членам Ради і журналістам, готову його промову, гарно літографовану, та ще й у двох текстах: як собі хочете. Чого вам насторожувати вуха?

Свіжий наш знайомий, дуже ввічливий урядовець секретаріяту, бачучи нашу розчарованість від такої „дискусії“, впевняє нас, що засідання Ради не все такі вже мертві й деревляні, як в опій сесії. Бували, каже, і справжні дискусії, навіть доволі живі. Одначе таке буває тільки рідко. Дискутують хіба на засіданнях неявних, а на явні виводять майже тільки справи готові, підготовані і вже заздалегідь рішені. Цим разом таких справ мабуть не буде.

А справи меншостей? — питаєтеся. На черзі нарад — і то саме сьогоднішних — стоїть також кілька справ „мінорітетських“, і перед нами вже й доволі товстий реферат до одної з них. Його саме читають на салі, коли ми це пишемо в бібліотеці, яка межує з салею нарад і з якої, через великі вікна, видно, що діється на салі. Зараз туди й підемо, а про ці реферати і про дискусію, яка до них привяжеться, — іншим разом.

В. Панейко.

Протибільшовицька змова в Ленінґраді.

З Москви прийшли відомости, що в Ленінґраді викрито протибільшовицьку змову, до якої належала велика кількість старшин б. царської армії. Арештовані змовники признались, що їх орґанізація мала на меті за всяку ціну захитати радянський адмінстраційний апарат і що одним зі засобів ослаблення авторитету радянської влади було пущення в курс фальшивих червінців.

Новий більшовицький закон проти еміґрації.

Бюро Вольфа повідомляє з Москви, що в звязку з процесом Бесідовського Головна Правнича Рада у Ленінґраді виготовила проєкт закону, на підставі якого всі еміґранти, які на вимогу радянської влади не повернуть в означенім часі до СРСР, будуть засуджені позаочно на кару смерти.

ВОЛОДИМИР ОСТРОВСЬКИЙ 12)

Сміх землі.

Підійшов і той поїзд, яким він мав їхати.

Голянівський приїхав на свою стацію на світанку. До села пішов пішки.

— Чи є інструктор Семенюк?

Селянин, в якого ночував Семенюк, подряпав потилицю.

— Був, та нема. Поїхав до Луцька. З якоюсь панночкою...

— З панночкою? — здивувався Голянівський.

— Еге. З отакою русявою. Переночувала в нього й поїхали.

У Голянівського потемніло в очах.

— Невже-ж Ліда була тут?

— А коли другий поїзд їде до Луцька?

— Кажуть, що в ночі, в третій годині. Маєте час, — заспокоїв його селянин. — Зайдіть та спочиньте.

Голянівський ввійшов до хати. Випив молока, ліг на ліжко спочити й від втоми заснув. Коли прокинувся була третя година пополудні. Вставати не хотілося. Простягнув руку до книжки, що лежала на Семенюковій теці й почав переглядати. З книжки висунулася фотографія й впала йому на груди. Підніс угору, глянув і одним рухом сів на ліжку.

— Ліда!

Дивилася на нього з листка зухвало й насмішкувато. Поклав фотографію до книжки, книжку кинув на стіл і станув з опущеними руками. Зблід. У ріжках вуст склалася гірко-прикирлива усмішка:

— Оттакий товариш!

Покликав господаря хати.

— Чи тут нема такої хати, в якій би я міг спокійно посидіти до ночі?

— А чому ні. Сюди спровадився якийсь пан. Найняв собі хату „біженця“, що ще не повернувся з Росії, і живе сам один. У нього можнаб.

— Не має родини?

— Ні. Мав дочку, та вмерла.

Селянин вийшов з хати й показав Голянівському, кудою йти до того пана.

Голянівського проводили пси й цікаві діти. Біля хати побачив він згорблену, якось дивно одягнену постать. Старий зганяв курчатка до квочки й повчав їх:

— Ну, ну. До матері, бо пропадеш на світі.

Голянівський ввічливо поздоровкався й попросив дозволити йому пересидіти до відізду поїзду. Старий оглянув його з голови до ніг, подумав і привітно всміхнувся:

— Прошу до хати.

— Знайоме обличча. Деб я міг його бачити? Але прізвища Намогильний ніколи не чув.

Голянівський роздивився в хаті. Все було не на місці, немов після погрому чи трусу. Павутиння, порох, розкидане шмаття. Словом, бракувало жіночої руки.

Старий, очевидно, зрозумів Голянівського.

— Не дивуйтесь, сам господарюю.

— Не маєте дітей?

— Двох синів віддало життя за Україну. А дочка вмерла... вмерла, — глухо відповів старий. Прошу, спочиньте, а я до господарки.

У хаті було душно. Голянівський вийшов на город і ліг під деревом. Дивився в глибоке літнє небо й думав про шляхи людства. Землю, прикриту небесним наметом, уявив собі величезним театром, у якому невпинно відограються ріжного роду песи: траґедії, драми, комедії, фарси. Зменшив перспективу й такий самий театр розкинувся йому внутрі кожної поодинокої людини. А бацилі в її орґанізмі теж мають свої драми... Голянівський захопився цією думкою.

— У мені, — думав, — свої драми й комедії; в цьому старому — свої; в Лідії — теж. Але хто є автором тих драматичних творів? Хто їх режисером? Хто, наприклад, створив ту драму, яка відбувається в цьому нещасливому батькові загиненої родини?

Лежав і думав з широко відчиненими очима, без найменшого руху, втративши навіть відчуття свого фізичного істнування.

— Про що ви так міцно думаєте? — почув голос старого. — Вперше бачу людину, якаб вміла стільки годин невпинно й напружено думати. Видна культура! Але вставайте, напємося чаю. Сонце заходить.

Голянівський швидко підвівся й весело всміхнувся:

— Думав про всесвітній театр.

— Та хіба ви актор?

— Так, так само, як і ви й кожна людина, що відограє накинуті їй песи, невідомого автора.

— Цікаво. Врешті, прошу до хати. За чаєм оповісте.

Хата поринала в сутінках.

— Пийте й оповідайте. Боюся світла й тому ще не запалюю лямпи. Оповідайте-ж. Давно не слухав культурних людей. Отже, про театр всесвіту.

Голянівський жартуючи висловив свої думки про всесвітній театр. Старий вислухав уважно.

— Це не фантазія — це дійсність. Сам переконався. Хіба-ж не драма двох синів втратити на війні? Ну, їх-то вбили за батьківщину. Але дочка!...

— Теж траґічно вмерла?

— Ще гірше.

Низько схилилася стареча голова.

— Нікому не оповідав. Вам першому все розкажу, бо бачу, що ви зрозумієте мене, знавець всесвітньої драми.

Старий тяжко віддихнув і почав оповідати.

XVI.

— Я був священиком. Далеко звідси. Мав двох синів і дочку. Обидва сини були в українській армії і обидва полягли. Дружина не перенесла горя і вмерла. Залишився я сам з донькою. Беріг, як ока. Сподівався на старости мати втіху. Та дивна вона була: фантазія, примхи, дивацтва! Якийсь вибуховий матеріял.

Вчилася в ґімназії. Тримав її на приватному помешканні, платив дорого, руйнувався.

(Продовження буде)

Останні дні конференції в Газі.

Дня 16. І. ц. р. пополудні представники 6 великих держав підписали протокол ухвал, на підставі яких плян Юнга буде називатись „Новим Пляном". Цей протокол охоплює все, що ухвалено за першій і на другій конференції в Газі. На порядку дня була знов справа репарацій, а саме піднято дискусію на тему: на яких умовинах Німеччина зобовязалась би вирівняти репараційні зобовязання. Німеччина після Льокарно зреклась претенсії до Альзації-Льотарингії. Англія подбала про забезпечення і закріплення французьких східних кордонів і від толі Німеччина стала членом Союза Народів, але ані окупація Надренщини, ані плян Юнга не вдоволили досі Франції, а німецький представник Курціюс твердо обстоює проєкти, яких Франція не може приняти. Натомість німецькі представники доказують, що всякі пляни репараційних виплат, які пропонує Франція, то самовбивство Німеччини. Але ці конфлікти в значній мірі вирівнано і члени конференції вірять, що конференція закінчиться під знаком німецько-французького порозуміння. Сензацією дня був виступ директора державного банку Німеччини д-р Шахта, який заявив, що Німеччина не візьме участи у фінансуванні міжнародного репараційного банку, якщо в великих державах не сповняться вимоги Німеччини в справі німецьких порахунків. Виступ Шахта коментують в Газі як новий обяв диктатури німецьких націоналістів на міжнародній арені. Заява Шахта збільшила недовіря до німецької делеґації.

Справа східних репарацій наткнулася на великі труднощі, у справі мадярських репарацій ведуться окремі наради між представниками малої антанти і Мадярщини та великих держав Европи. Голова комісії для східних репарацій Люшер виготовляє у цій справі новий проєкт, який буде відданий конференції під дискусію.

Заява Шахта предметом нарад у німецькім парляменті.

Соціял-демократична фракція німецького парляменту на засіданні під проводом канцлера Мюлєра порішила подати справу заяви Шахта у Газі під дискусію парляменту.

Конференція у справі морських роззброєнь.

Дня 17. до Льондону прибула делеґація Злучених Держав Північної Америки, щоби взяти участь у конференції. Цю делеґацію привитав англійський міністр Гендерсон.

Дня 18. ц. м. до Льондону приїзджає Ґранді, а 19. ц. м. Бріян і Тардіє.

Анґлійська преса твердить, що вислід конференції в Льондоні матиме рішаюче значіння для справи европейського мира.

Про положення на Закарпатті.

(Спостереження чеха із Закарпаття.)*

„Подкарпатске Гляси" чинили далі своє каїнове діло, п. Свойше далі наживався на них і грубшав, аж шкіра на сердезі тріскала, а закарпатські українці на це мовчали, „бо благоденствували", як казав Шевченко. Інтеліґенція автохтонна іноді огризалася, обурювалася, лементувала по своїх непоказних тижневичках, але на щось більше так і не спромоглась. Посол до парляменту в Празі, о. Волошин, щось обережно сказав раз-другий перед високими зборами й перед міністерством внутрішніх справ, але несміливий голос його стався гласом вопіющого в пустині реакції. Про щось там опортуністично й боязко інтерпелював і другий посол з Закарпатської України, с.-д. Нечас, але з таким самим успіхом. Атмосфера обопільної ненависти вимагала якогось виходу, бо ставала занадто вже задушливою. Але, замісць виходу, справа ще більш загострилась таким випадком.

Ужгородські робітники, комуністи й соціял-демократи, довідавшись якось, що в міському парку мають відбутися чесько-фашистівські збори при запопадливій участі „розбійника пера" Свойше, подали одні одним руки й, зійшовшись у більшій кількости в парку, розігнали чеських фашистів, а п. редактора „П. Г." змасакрували палицями, камінням, стільцями. Перепало й охрані поліційній, що взялася була до револьверів.

Як і треба було сподіватись, цей спосіб боротьби з Розсипало-Свойшівським напрямом чеської політики на Закарпатті дав цілком протилежні сподіваним результатам. Репресії збільшились, а п. Свойше зовсім не виглядав на побитого; навпаки, він ходив побідником і пишався своїм й без того розпухлим обличчям, багровими плямами під очима й сповитим у шпиталі черепом. Детективи осатаніли й тічкою ходили, наступаючи на пяти, за тими, яких п. Свойше зволив відзначити у своїм „орґані" милостивою увагою.

Але, як то кажуть, вовк хапає-хапає, та надійде час врешті, коли й вовка хапають. Мушу тут перейти до найганебнішої сторінки в історії нашого опікування Закарпаттям. Ця подія, як справедливо підкреслює автохтонна інтеліґенція Закарпаття, набирає символічного характеру.

Одного чудового дня Ужгородом покотилася обережна, приглушена, неймовірна своїм потворним змістом, чутка: редактора „П. Г.", п. Свойшу, заарештовано за насилування малих дітей — дівчаток і хлопчиків!... Нишком переказувано страшні подробиці бестіяльних оргій з недолітками, що відбувалися вже від довшого часу в домі п. редактора „П. Г." (він-же й голова союзу закарпатських чеських водних скавтів!). Незабаром чутки потвердились, хоч стероризована Воглідалівськими посіпаками громада усе ще говорила про це пошепки й озираючись. Опозиційно настроєне до Розсипаловських політичних експериментів чеське громадянство в Ужгороді хапалося з розпуки та обурення за голови, не знаючи, куди очі діватм від ганьби; але друга його частина, що завше була в захваті від тої „політики", — або реготалася й завидувала Свойше, що міг дозволяти собі під носом у самого Розсипала на такі приємности, або гаряче обмірковувала способи, за які треба взятись, щоби визволити з халепи свого фаворита. Пишу про це, й сором заливає мені обличча кровавою барвою, але мушу знову сказати: нема де правди діти, і коли навіть цей ганебний факт був покритий владою без жадних наслідків для карієри пп. Розсипала й Воглідала, то куди-ж далі йти нашим політикам з аграрницької партії в справі опікування братнім народом на Закарпатській Україні?!...

Соромно признатись, але я навіть певний, що вся ця бестіяльна історія Розсипалового фаворита й щирого виконавця його плянів не вийшлаб і на денне світло, колиб та в гурті тих, як кажуть, 25 дівчаток і 8 хлопчиків, що попали в кіхті нікчемного редактора, не опинився синок одного з поважних чехів-обходників (купців). Тільки завдяки йому, батькові шестилітнього „клука", всього цього багна не пощастило ужгородським можновладцям заховати від громадянства. Отже треба було принаймні хоч змягчити, приодягти голу правду в більше-менше пристойні шати й хоч цим урятувати нікчемника від „нуцене праце", або як кажуть у Росії, від „каторжных работ". Відповідний наказ слідчих органів і поліції вийшов, звичайно, згори. Воглідалівські детективи, що зганяли дітей з батьками до слідства та були чомусь присутні в часі переслухання, аж захлистувалися, погрожуючи, залякуючи, затикаючи рота батькам і дітям, та справляючи зізнання в бік оправдання всесильного нікчемника, що сидів собі, що-правда, під арештом, але в таких вигідних умовах, яким і не „заткноути" міг позаздрити: їв, що і скільки хотів, а пив ще може більше, як на волі, очевидно заливаючи цю крихту сумління, що десь тліла ще в грубім тілі. (Далі я розповім для порівняння, в яких „вигодах" сиділо під слідством семеро ні в чім не повинних українців, — яскравий зразок Розсипало-Воглідалівської системи правління).

Але ніякі залякування й хитрування не ма-

*) Початок цієї статті гляди чч. 1 і 2 „Діла" з 1930 р. Її продовження з технічних причин появляється щойно тепер. — **Ред.**

До ювилею „Діла".

СЕВ. С. ШЕЛУХИН.

„Діло" і Велика Україна.

Коло 47 років тому назад, в 1883 році, приїхавши з провінціяльної лубенської ґімназії на Полтавщині в Київ учитися в університеті, ми вперше познайомилися з ідейним українським рухом. Свідомих українців тоді було дуже мало і пропаганда з провінції навіть в межах мови та пісні була заляканою. Пригадую, як сьогодні, нелеґальну студентську бібліотеку Немоловського в Києві, а в ній „Діло" зі Львова. Факт істнування українського часопису та ще закордонного робив на нас усіх кольосальне враження, яке доповнювалося враженням українського театру Кропивницького, що грав тоді в Києві. Здорова національна стихія на очах прокидалася до життя й розвитку, шукала собі ідейного змісту й виразу, бралася за працю. „Діло" було одним з тих будів і самим фактом сполучення ним Львова з Києвом промовляло нам про єдність української нації, щепило ідею соборности і духовим сполученням нищило кордони. Нас огорчали дашки, ять і єр, що їх у нас відкинуто, але ми знали, що тільки вони ратують часопис від нашої цензури і миримося з ним. Ми знали, що прийде свій час, коли і „без дашків, без єр, без ять ми зможем вільно істнувать".

Розбуджений український рух до національного відродження ріс на очах. Але не дрімали й російські посіпаки зі своєю політикою унітаризму, яка під назвою русифікації, підмінюючи славянське й українське фіно-монгольським, що з XVIII віку стало називатися „русским", ширила заммосковизм і нищила все українське. Нас почали все більше й більше переслідувати і цей табор ворогів усе збільшувався російською інтеліґенцією.

В 1885 році зачинено на пів року університет і багато українців виключено з нього. Трупі Кропивницького заборонено грати в Києві. За українську стяжку в ковнірі, за вишивану сорочку, за підслухане українське слово гнали з університету, саджали в тюрму. Бібліотека Немоловського зачинилася. „Діло" не врятувалося і своїми дашками та ятями. Цензура не пускала його.

Але — духа не вгасити! Він живе, де хоче і сам шукає собі шляхів, набираючи в атмосфері тиску більшої сили й гарту. Дурний ніколи не бачить своєї глупоти. Тому не бачать її і гнобителі свободи й твору вічного духа. „Діло", а згодом і „Зорю", ми одержували зі Львова в ковертах нелеґально, контрабандно. Між студентами утворилися аж три організації: одна культурників, друга політиків-Драгоманівців, третя політично-національна, яка увійшла в спілку з польським гуртом демократичної молоді, на чолі якої стояв толі польський поет Висоцький. На чолі студентських організацій стояли старші люди, які помагали самодіяльности. В культурницькому русі перед вели Науменко, Житецький, Лисенко, Старицький, Міщенко й ін. В гурті політиків: М. Ковалевський, Кониський і ін. В гурті політично-національнім душею був В. Антонович. Усі ці течії творили одно русло українського руху до відродження і свободи.

В 1886 році, внаслідок звязків з Галичиною, до яких причинилося „Діло", в Києві утворилися три студентські гурти: два для співробітництва в „Ділі" та „Зорі", а один на чолі з курсистками (студентками) Доброгаєвою та Мітюковою для „Батьківщини" в Чернівцях. Мені довелося працювати у всіх трьох гуртах. На лихо між політиками тяжко було досягти миру. Звязки з москвофільськими політичними угрупуваннями руйнували справу і творили баламутства. До українського руху московські елементи ставилися вороже, з українцями поводилися підступно і заводили інтриґи. Організація співробітництва в „Ділі" проіснувала недовго і розпалася. Конспект лекцій проф. Вол. Антоновича з антропольоґії, про український, польський і московський типи, переданий мною Кониському до „Діла", він надрукував у „Правді". Доброгаєва, дівчина великої енерґії і самозреченої відданости українській ідеї (належала до політиків) нагло вмерла (самогубством), як казали тоді, внаслідок московського інтриґанства. Після неї вмерла Мітюкова, дочка київського професора, теж дівчина великих здібностей, гарної вдачі і великої любови до справи українського відродження. Так справа з часописом „Батьківщина" занепала. В ті часи кожна українська сила була на рахунку, бо працьовників було не гурт. Доля пощадила тільки гурток „Зорі", до якого належали: Самійленко, Дорошевський, Кристаловський і я. Нашими працями, які ми підписували псевдонімами, що їх ми постійно зміняли, щоб забезпечитися від жандармського ока, особливо віршами і перекладами оповідань, а також дописами, заповнювалася „Зоря". І „Зорю" і „Діло" ми одержували постійно як листи в ковертах.

В цім галицько-наддніпрянськім єднанні в русі велика заслуга належить „Ділові", яке відкрило київському українському громадянству перспективи відродження і відчинило шлях в Галичину, бо в Росії українське слово можна було вживати тільки для анекдот, а українська ідея відродження люто переслідувалася. „Діло" стало початком та ініціятором звязків між галичанами і наддніпрянцями в найширшому розмірі. В цім його велика заслуга перед цілою українською нацією: з малого виросло велике.

Український рух ріс і ріс. Те, що сталося 22. січня 1919 року в Києві на Софійській площі перед монументом Богдана Хмельницького, не могло статися без ідейної, довгої підготовки громадянства, розбудженого не тільки дашками →

ли успіху: мадярські, українські, словацькі батьки й діти розповіли всю брудну правду. Панові редакторові україножерних „П. Г.“ запахло каторгою. З цим не хотіла погодитись убога й злочинна опінія Розсипалівських посіпак і самого диктатора. Тому моментально зявився геніяльний плян рятунку: для обивательського вжитку пущено вістку, що „убожатко“ Свойше не є нормальною людиною, а тому — невідповідальний за свої вчинки. І мерзотник опинився на дослідах у Кошицькім домі для умово недужих. Ужгородські громадяни тільки роти пороззявляли від несподіванки. Шеб пак! Досі був речником (та ще яким точним і запопадливим!) чеської політики на Закарпатті, що возглавлялася п. віцеґувернером Августином Розсипалом, і раптом — божевільний!... А як-же годі з тією політикою? Теж божевільна?... Особисто сам я й усі порядні чехи зі мною, звичайно, не мали й не маємо у цьому жадного сумніву; але сам Розсипал, очевидно, був іншої думки, тільки щоб урятувати свого улюбленця, вплинув на суд іти всупереч із усякою, навіть примітивною, льоґікою, оповістивши п. Свойшу людиною ненормальною.

Творилося щось ніде нечуване. Закарпатські посли про цю нечуваність щось знову заговорили в парляменті, але центральна влада на їх інтерпеляцію не звернула найменшої уваги, потверджуючи тим гадку, що принялася на Закарпатті, ніби всі чехи „одним миром мазазі“. Що-ж можна сказати проти цього? Що можемо сказати проти цієї гадки ми, чехи, скромні ужгородські громадяни, що не солідаризуємося з цією кримінальною аграрницькою політикою на Закарпатській Україні, коли й після цього скандалу з редактором Розсипалівських „П. Г.“ її ні на йоту не змінено; коли за кілька місяців по арештуванню з Кошиць вернувся п. Свойше й знову почав кермувати тією політикою з таким виглядом, наче цілої історії з деморалізацією дітей зовсім і не було, а всю цю „інтриґу“ вигадали українці?... Що можемо сказати ми?...

Що-правда, такої безличности, такого цинізму з боку ужгородської влади не сподівались навіть прихильні до Розсипала чехи, і він на їх негодування мусів наказати своєму фаворитові опустити Ужгород. Але напрям політики ані трохи не відмінився: це ще один доказ, що „вдохновителем“ п. Свойше в його україножерстві й інших політичних діяннях був сам п. віцеґувернер, а тепер президент Підкарпатської Русі, А. Розсипал. Чи тільки з своєї ініціятиви? — Сумніваюсь, бо-ж ця політика не є таємницею для центрального уряду вже хоч би через самі польські інтерпеляції в парляменті; міністр внутрішніх справ, п. Черний, не тільки не зупиняв закарпатського сатрапа, але після ганебної історії з дітьми висунув його кандидатуру на краєвого президента Закарпаття і провів її, ніби глузуючи з населення нещасної української країни. Чи не є це лишнім доказом, що політика п. Розсипала находила підтримку з Праги, з міністерства п. Черного?...

Та й про п. Свойше оповідається, що він, замість каторжних робіт, преспокійно живе в Празі й редаґує якусь жандармську ґазету. Якщо це правда, то нема чого дивуватись тій ненависти, яку викликала до себе чеська влада на Закарпатті. Нам, чехам інших, ніж урядові, поглядів, лишається тільки спитати: куди-ж ми врешті йдемо?...

Адольф Свобода.

єрами, а й політично, культурно, релігійно, соціяльно цілими століттями. Ідея соборности, щоб увійти в свідомість, вимагала довгої підготовки. „Діло“, не маючи змоги через політичні умови пропаґувати отверто ідею соборности, йшло непохитно шляхом служення національній ідеї, яка є основою соборности. Так воно служило й ідеї соборности української нації, антропольоґічна цілість якої є фактом природним і промовляючим кожному українцеві. Так „Діло“ весь час в ріжних формах виступів, просто і навкося, неперестанно служило великій ідеї відродження, соборности і державности україн. античної славянської нації. Це велика заслуга „Діла“ перед Батьківщиною і Нацією. За цю творчу працю в день пятидесятиліття „Діла“ земний поклін перед ним!

Хай і далі живе та шириться „Діло“ для патріотичної служби національній справі визволення, свободи, соборности і державности української нації й країни! Хай живе і діжде для себе повної свободи, щоб ще краще обстоювати свободу українського народу й України! Слава його діячам, керовникам і співробітникам та технічним робітникам на службі великій ідеї свободи і незалежности народів усіх національностей — для свободи й незалежности і української нації.

Ржевніце біля Праги, 11. січня 1930

Доповнення.

Між помершими постійними співробітниками „Діла“ (див. „Діло“ ч. 11) пропущено імена отсих його співробітників, що працювали в ньому довший або коротший час: Сильвестра Яричевського, Льва Турбацького, Івана Кунцевича, Дмитра Вінцковського, Юліяна Ловицького, Дениса Сембратовича і Брунова Ґіжовського.

Додатковий привіт з нагоди ювилею „Діла“ прислав український спорт. клюб „Беркут“ з Перемишля.

Мадярські репарації.

Париж, 14. січня 1930 р.

Одною з найцікавіших проблєм, які розвязує саме тепер гаська конференція, є квестія мадярських репарацій. Коли Німеччина, Австрія та Болгарія являються перед гаською конференцією як довжники, які намагаються дістати якнайлекші умови сплати довгів, то становище Мадярщини є багато краще. Мадяри являються там не тільки довжниками, але в першій мірі вірителями, а заплату воєнного відшкодування малій антанті узалежнюють від відшкодування, яке має заплатити їм Румунія. Справа тут у так званій (славній уже в цілім світі) квестії мадярських оптантів.

Міжнародне право наказує пошанування прив. власности громадян ворожої держави в часі окупації — є це виразний привілей у сухопутній війні, в противенстві до морського воєнного права. Стаття 232 версайського трактату дає, так сказатиб, виломлення від цього міжнародного принціпу в користь держав антанти. А саме держави антанти мають право на обсадженій німецькій території займати приватне майно німецьких громадян, а німецька держава обовязана негайно дати їм повне відшкодування. Є це отже свого роду прискорений спосіб, щоби змусити Німеччину заплатити воєнні борги.

Такий тягар, який міг перенести великий німецький економічний орґанізм, був зовсім природно неможливий до виконання для маленької Австрії та Мадярщини. Австрію виразно увільнено від цього обовязку в мировому трактаті в Сен-Жермен, а мадярську державу в договорі у замку Тріянон.

Тимчасом Румунія позволила собі потоптати рішення тріянонського договору. Переводячи земельну реформу в Трансильванії, вона не тільки відібрала мадярським громадянам землю, але відмовилась також дати їм якенебудь відшкодування (для точности: румуни давали один відсоток вартости сконфіскованих маєтків). Тоді пошкоджені мадярські громадяни звернулися із скаргою до т. зв. мішаного румунсько-мадярського трибуналу, який згідно зі ст. 239 тріянонського пакту був компетентним у цій справі. Румунія спершу згодилася на цей суд та вислала на нього свого представника. Одначе коли рішення мішаного трибуналу випало в її некорисність, вона відкликала свого заступника, проголошуючи некомпетенцію цього трибуналу.

Після того Мадярщина зачала в цілім культурнім світі кампанію проти румунської поведінки. Успіх був просто нечуваний. Перший із надзвичайною строгістю виступив в обороні Мадярщини професор міжнародного права париського університету **Geouffre de la Pradelle**, ректор інституту Високих Інтернаціональних Наук, а за ним слідували з не меншою рішучістю численні професори париського правничого факультету, дипльоматичної школи і т. д. І відгомін тієї справи пішов далеко поза Францію. А небавком професори університетів у Кембріджі й Оксфорді, словом найвизначніші наукові слави міжнародного права, осудили поведінку Румунії, як негідну культурної держави XX. століття. Стався просто европейський скандал. Не диво, що сьогодня на гаській конференції Мадярщина, маючи за собою арґументи найвизначніших учених, правників, і то по стороні держав антанти, катеґорично відмовляється заплатити якенебудь відшкодування.

Париська преса із надзвичайною обєктивністю та обережністю порушує справу мадярських оптантів, стоячи всеж таки по стороні мадярів. Це безсумнівно великий успіх мадярської дипльоматії. Побитий, бувший воєнний союзник Німеччини, своєю зручною дипльоматичною грою зумів увійти у приязні відносини з державами бувшої великої антанти. А старинна, вічно правдива максима інтернаціональних взаємин: „Неприятелі моїх приятелів не конче мусять бути моїми ворогами“ — дістала саме нове підтвердження. Цим разом коштом Румунії.

Д-р Ю. Студинський.

Складайте жертви на оселю українських робітників пера в Ямнім!

Науковий рух на еміґрації.

Виклади Укр. Науков. Т-ва в Берліні.

Українське Академічне Товариство при Українському Науковому Інституті в Берліні влаштувало в послідному часі слідуючі виклади:

Дня 22. листопада 1929 р. д-р І. Лоський: До історії української політичної думки на Правобережжі в початках 19. стол. Прелеґент спинився головно на плеканні певних романтично-національних та державних традицій серед правобережної шляхти та на зародках пізнішого стихійного повороту великої кількости цеї спольонізованої шляхти до українства. В цій площині розглянено також діяльність Т. Падури.

Дня 30. листопада 1929 р. проф. К. Лоський (Український Університет Прага): Становище жінки в античному Римі. Проф. Лоський подав основно опрацьовану та в живу форму уняту характеристику родинного, товариського і правного становища римських жінок і докладніше освітлив з цього боку моральний занепад громадянства в часах упадку римської імперії.

Дня 20 грудня 1929 р. дипл. економіст М. Мілько: Спроба характеристики пляну Юнга з точки погляду вірителів та довжників. Прелеґент подав основний розбір цього в теперішню пору в Німеччині так актуального питання, ознайомивши слухачів з історією післявоєнних репарацій та взагалі з політично-економічним станом модерної Европи.

Дня 9. січня 1930 р., в третій день Різдвяних Свят влаштовано виклад проф. д-ра З. Кузелі про українські коляди і колядки. Шановний гість, відомий спеціяліст в ділянці української етнографії, зумів подати строго науковий матеріял свого викладу в легкій, для численно зібраної публики дуже інтересній формі. Виклад був ілюстрований декількома народними колядками і церковними колядами, котрі відспівав, під умілим мистецьким проводом п. Е. Зарицького, Український Церковних Хор, зорґанізований при українській греко-католицькій парохії в Берліні.

НОВИНКИ

— **Арештування під замітом саботажу в 1923 р.** Постерунок поліції в Кошляках, пов. Збараж, арештував дня 8. січня ц. р. місцевого 27-літнього господаря Романа Сікору під замітом, що він на спілку з Йосифом Харчуком, котрий вже семий рік пробуває на Рад. Україні, підпалив з осені 1923 р. фільварок в Кошляках на шкоду тодішнього посесора Казимира Свірського. Арештований якийсь час пробував за Збручем, звідки вернув перед кількома роками до свого родинного села Кошляк, тут оженився і спокійно господарив. Сам арештований, який сидить тепер у слідчій вязниці в Тернополі, заперечує рішучо якунебудь участь у підпалі фільварку в Кошляках та наче би він перед кимнебудь признався до підпалу, або співучасти у підпалі згаданого фільварку, як це твердить поліція.

— **Арештування в Сокальщині.** В селі Яструбичах у Сокальщині арештовано членів „Луга“ Михайлюка, Івашкова і Старощука, яких підозрівають, що це вони обстрілювали військовий літак у грудні мин. року, про що ми вже в „Ділі“ писали та що вони брали участь у нападі на поліційну станицю і вивісили на її будинку жовто-блакитну хоругов.

— **Театральна маскарада.** „Кооператива Український Театр“ у Львові і цього року, як попередніх літ приготовляє маскарадовий баль, який відбудеться 11. лютого в салі „Ремісничої Палати“, при пл. Стрілецькій. Маскарада театральної Кооперативи була щороку найвеселішою й найбільше ріжноманітною забавою всього нашого карнавалу. Вона визначувалась завсіди гумором, добірним товариством і приваблювала молодь цілою низкою цінних нагород за найкращі костюми.

— **Демонстрація львівських комуністів,** яких зібралося до 50, мала місце в суботу 18. ц. м. в год. пів до 12. на львівському ринку. До зібраних пробував промовити пос. Вальницький і ще якийсь бесідник з тротуару в сусідстві книгарні Шевченка, але явилося двох поліцаїв, які розігнали товпу, арештувавши одного учасника. — Як довідуємося, це мала бути маніфестація у звязку з проголошенням комуністами свята трьох Л. (Ленін, Лібкнехт, Люксембурґ). Львівська поліція, знаючи про підготування до цього свята, арештувала вже на його передодні комуніста Мойсея Ґрайбарда в домі при вул. Вірменській 20, де найдено комуністичні прапори то-що, а також Якова Шпальтера, що роздавав молодим термінаторам біля ремісничої школи комуністичні летючки.

— **З „Львівського Бояна“** повідомляють, що проби до концерту українських музичних нови

зачинаються у вівторок 21. ц. м. Виділ „Львівського Бояна" просить усіх своїх членів ходити пильно на проби, що відбуваються кожного вторку і пятниці.

— **У „Просвітах" бються.** В селі Дубравці в Жидачівщині підчас різдвяних свят прийшло в „Просвіті" до суперечки між парубками з Дубравки і Володимирець. Наслідки сварки були такі, що парубки вибили у „Просвіті" вікна, після чого члени „Просвіти" з Володимирець напали на парубків з Дубравки і побили їх. Поліція веде в цій справі слідство. Наші парубки не повинні зводити у „Просвіті" своїх особистих порахунків.

— **Нова радянофільська газета у Львові.** Недавно у Львові почав виходити новий орган, який явно й недвозначно виявив відразу своє радянофільське обличча. Хоч радянофільська орієнтація взагалі є виявом безсилля і зневіри у власні національні сили, то ця газетка назвала себе грімко: „Силою". Покищо „Сила" сильно хвалить більшовицький терор над українським народом і сильно лає всі укранські партії, яким не довподоби залежність України від Москви. „Силу" редагує бувший організатор молодих католицьких письменників та їх клерикального товариства „Льогос" — Роман Сказинський. Чи редактори, які так свою за пару літ змінюють свій світогляд, можуть репрезентувати якунебудь силу, це покаже будуччина.

— **Заява.** У відповідь на дальшу політику червоної Москви супроти українського народу, яка кінчиться вбивствами та засулами чека над цвітом українського народу, його інтелігенцією, селянством і робітництвом (нібито в імя соціялізму!), у відповідь усім тим, які на наших землях приплескують на радощах в долоні тим подіям, які творяться на Вел. Україні й похваляють політику Москви, яка не розбираючи в засобах, змагає до того, аби з України зробити ласивну провінцію „Червоного Царства Совітів", заявляю отсим, що зриваю з партією Сель-Роб. — **Семен Федун,** б. секретар і організатор Сель-Робу в Бродах. Броди, 2. І. 1930 р.

— **Львівська хроніка.** При вул. Кампіяна ч. 9 отруїлась з нещасливої любови 17-літня Марія Головчак, яку відвезено до лічниці, де вона померла. — Львівський трибунал засудив Віктора Нусбавма на 1 рік вязниці за спроневірення кількох тисяч золотих на шкоду промислових фірм, яких вироби він розпродував. — При вул. Зиблінкевича 28 невідомі злодії вкрали гардеробу, вартости 5000 золотих на шкоду Юрія Райнштайна. — При вул. Неннького помер наглою смертю на хіднику 56-літний швець Маєр Штарк. — У почекальні лікарів Каси Хорих померла наглою смертю дитина Марії Ружицької зі Стаїв, пов. Рава Руська. — До поліційних арештів переведено Петра Гельрика, Станіслава Рудницького, Соломона Фельдмана, Марію Крібень і Адама Ціхоцького, усіх за крадіж.

— **Пожежі.** В Делятині вибухла пожежа у торгівлі Кляйнера. Згорів цілий дім і всі товари, що спричинило шкоду на 120.000 золотих. — У Станиславові на Тринітарській площі вогонь спричинив шкоду у торгівлі Зіпори Троппер у висоті 2000 золотих. — У станиславівській рафінерії нафти Габерів вогонь спричинив шкоду на 2000 долярів. — На шляху Городенка-Коломия згорів від вибуху бензини автобус вартости 16.000 золотих. — У державних лісах в Шепорах, у Косівщині згоріли склади дров вартости 34.000 золотих. — В Коропужах, пов. Рудки, згоріло 15 домів вартости 30.000 золотих.

— **Вістуни весни.** На Горішнім Шлеську на полях появились великі стада жайворонків, яких поява завжди віщує близьку весну. Там найдено також у городах травневі хрущі, які прочуваючи весну, вилізли на поверхню землі.

— **Небіжка хоче їсти і по смерти.** В селі Косленціні біля Биглоша після довгої недуги померла Антоніна Плечерова і пролежала в хаті цілий день мертва. Другого дня, коли її родина вже готовилась до похорону і хотіла покласти покійну до трумни, Антоніна Плечерова встала собі з катафальку і на велике здивування присутних, почала просити свого сина: „Синку, дай мені їсти, бо я така голодна, як пес!" Лікарі ствердили, що вона не була вмерла, тільки попала в летарг.

— **Великий голод у Китаю.** З Пекіну пишуть, що від року в північнім Китаю панує небувалий голод, і що від голоду померло досі майже 2 міліони населення. Від 1927 року в Китаю не було доброго урожаю рижу і це спричинило голод, а в додаток цього року в Китаю панує страшний мороз, так що цілі маси населення Китаю чекають смерти з повною резиґнацією, не бачучи виходу із безнадійної ситуації.

— **Шпіонажа в користь Литви.** В Гродні відкрито тайну організацію шпіонів, які працювали в користь Литви. На чолі організації стояв б. старшина російської армії Олександер Синило, у якого найдено багато інформаційного матеріялу про стан польської армії. Арештовано також Михайла Костеліса, Олександра Гозджена і Траяна, які мали контакт з литовською контррозвідкою. Виявилось, що ця організація мала наказ від литовського уряду вбити еміґранта Плечкайтіса, але їй це не вдалось, бо Плечкайтіс виїхав із Польщі.

— **Із гусками більшовики не мають щастя.** Щоби здобути гроші на комуністичну пропаґанду, більшовицьке торговельне посольство продало Німеччині на різдвяні свята 600.000 гусок і транспортувало до Берліна. Але через недбальство і погані комунікаційні відносини на залізничих радянських шляхах, ці гуски транспортовано так довго, що вони всі попсувалися і берлінська санітарна комісія сконфіскувала 600.000 гусок і заборонила продавати їх перед святами, щоби гнилим мясом не затроїти населення Німеччини.

— **Ріжні вісти.** Статистика виказує, що в Зед. Державах Півн. Америки є тепер 3 міл. безробітних. — Бесідовський у розмові з французькими журналістами заявив, що радянський уряд у 1929 р. асиґнував 150.000 долярів на комуністичну агітацію в самій Франції. — З Льондону повідомляють, що Австралії грозить домашня війна, бо комуністи щораз більше бунтують населення і викликають великі страйки та заворушення. — Радянська преса пише, що на території СРСР є 350.000 сліпців, які осліпли наслідком надмірчого уживання самогонки і денатурованого спірту.

— **Після процесу Андрія Вишинського.** Як пояснення до замітки „Зі судової салі" у 13. ч. „Діла" за 19. січня додаємо, що робітнича конференція, на якій обвинувачений комуніст Вишинський побив Степана Дикого була заініціована УСДП, а не ППС., як це було через помилку сказано.

СВЯТО ИОРДАНУ у Львові.

Львів, 19. січня 1930.

Традиційне свячення води на львівському Ринку, що сягає непамятних часів, стягнуло в цьому році такі маси народу, яких ми не бачили в повоєнних роках ніколи, а ледви чи й колинебудь перед війною. Причинилася до цього очевидно прегарна погода з ясним, привітним сонцем, а також та обставина, що наше свято Богоявлення випало цим разом у неділю. Побожні маси українського населення Львова заповнили щільно не тільки ту частину Ринку (район Нар. Торговлі й аптики Терлецького), де відбувався обряд свячення води, але буквально цілий Ринок з усіх його сторін.

Свято почалося богослуженням у всіх львівських церквах. Найторжественніше випало воно в церкві Св. Спаса (Преображенській), де архієрейську Службу Божу відправив о. епископ д р Бучко. Після заамвонної молитви рушив v 10. год. процесійний похід з церкви на Ринок під проводом о. епископа Будки, а з ним процесії з усіх львівських церков під проводом свого духовенства. Між тими процесіями багато хоругов вишиваних ручно, що в світлі сонця представлялися найкраще. В церемоніяльному поході, що робив просто імпозантне враження, бачили ми представників наших культурно-освітніх та економічних установ і маси вірних. Порядку берегли численно зібрані пластуни та пластунки. Співав, як щороку, хор питомців, грала наші коляди (вперше) орхестра Т-ва „Зоря", що піла виступила в шапках-мазепинках спеціяльного крою. В цілому Ринку гомоніли прекрасні арії українських коляд і щедрівок, співані окремими процесіями і хором питомців. Образ дійсно незабутній!

Само водосвяття відбулося в тому самому басейні, де відбувається щороку (від вул. Ґродзіцьких). Акту свячення води доконав о. епископ Н. Будка в асисті всіх членів греко-католицької митрополичої капітули і львівського духовенства, що потім благословив зібраний нарід. В часі свята весь рух був в центрі міста припинений. Порядок був увесь час зразковий і в такому самому порядку всі процесії після закінчення водосвяття розійшлися. А вірні товпилися потім біля басейну ще добру годину, щоб набрати собі свяченої води.

*

В тому самому часі відбулося ще водосвяття для вояків львівського ґарнізону греко-кат. обряду перед статуєю Матери Божої на Марійській площі. В цьому святі взяли участь представники військовости і цивільної влади. Відправляли наші військові священики Яросевич і Григорович при асисті капелянів римо-кат. обряду (всіх разом було 6). В часі цього свята грала військова орхестра, почесний відділ віддав три сальви. Співав теж церковний хор під управою о. Яворського.

*

Трете свято Йордану відбулося біля керниці при вул. Курковій для вояків православного віроісповідання. Тут явилася горстка наших москвофілів і трохи православних еміґрантів (разом не більше півтора сотні). Також тут грала військова орхестра і був почесний відділ війська; були теж заступники військової і цивільної влади. Водосвяття довершив свящ. Сапега.

Бюджетова комісія.

„У Польщі нема політичних вязнів". — Скільки є суддів українців?

У суботу бюджетова комісія радила над бюджетовим преліміварем мін-ства справедливости. Референт пос. Розмарін є за тим, щоби бюджет мін-ства справедливости мав аполітичний характер. Коли й суди піддержують інтерпретацію пресового декрету, який приноровлює адм. влада, то доходить до того, що конфіскати щораз більше множаться. Пос. Ліберман питається, на основі якого критерія кваліфікується політичних вязнів. Віцеміністр Сєчковський відповів, що в Польщі нема політичних вязнів, є лише противдержавні проступники. Проступників кваліфікується на основі даних уступів карного кодексу. Керовник міністра справедливости Дуткевич боронив бувш. міністра справедливости Цара.

В дальшій дискусії промовляли м. і. пос. *Загайкевич* і Єремич (білорус).

Директор адм. департаменту Сьвйонтковський сказав, що статистика суддів української національности не потверджує закидів пос. Загайкевича. У львівській апеляції, про яку згадувано, суддів і прокураторів тієї національности є 263, а поляків 516. Загальний відсоток суддів української національности виносить там 31 проц., а в поодиноких городських і окружних судах збільшується цей стан до 50 проц. а навіть і більше.

Найближче засідання комісії в понеділок.

„3-тя категорія правників".

На засіданні бюджетової комісії пос. Полоський (ББ.) звернув увагу на деякі уступи промови пос. Лібермана. Пос. Подоський сказав: Пос. Ліберман говорив тут, що є ще 3-тя категорія правників, яка патріотичною фразою закриває крутійства офіціяльних чинників. Гадаю, що п. Ліберман не думає, щоби в соймі могла бути така категорія.

Пос. Ліберман: Кажу, що є.

Пос. Полоський: Кого маєте на думці?

Пос. Ліберман: Вас.

Пос. Подоський: Зроблю з того висновки поза комісією.

Конференція в Льондоні.

На морську конференцію, що відбувається в Льондоні з ам. делеґацією приїде около 100 знавців, секретарів і машиністів. Сподіються, що буде около 1.000 журналістів з ріжних країв. Бріян із міністром маринарки Леґом і міністром кольоній відїхав у суботу.

Тардіє і Бріян приняли 19. січня в сальонах фр. амбасади в Льондоні амбасадора Зл. Держав Стімсона. Веч. Мекдональд приняв Тардіє та Бріяна. Бріян у розмові з журналістами сказав: За чотири місяці могтимете зібрати доволі інформацій.

Досі уступку в користь морського роззброєння зробила лише Анґлія.

Протестаційне віче власників реальностей.

Протестаційне віче львівських власників реальностей відбулося 19. січня в салі Торг.-промислової Палати при участи кількох тисяч інтересованих. Віче отворив д-р Балабан. До президії ввійшли: д-р Балабан, Корнберґер і дир. *Кокоруда* (від Українського т-ва власників реальностей). Секретарювали д-р Ляндес, д-р Ґелертер і Ігнат. Реферат про безправність оплат за воду і канал виголосив адв. д-р Самуелі. Часто ці місячні оплати перевишають комірне. Водоміри не можуть перешкодити марнуванню води. Одноголосно ухвалена резолюція заявляє, що введена управою міста оплата за воду є знасилуванням конст. загарантованої ненарушимости права власности, тому недопустима, а нищить передовсім середню і малу власність, бо оплати ці часто перевишають навіть комірне з реальности. Ухвалені резолюції вислали телеграфічно прем. Бартелеві, мін-ству вн. справ, мін-ству справедливости та мін-ству торговлі.

Зі спортового життя.

Гаківка: Лехія — Україна 3:0 (1:0, 1:0, 1:0).

Ще дуже добрий вислід для дружини України, коли зважити, що вона виступала взагалі щойно вдруге, і то проти противника, який кандидує в гаківці на мистця Львова! В Україні добрий, але ще незіграний напад, де найліпшим грачем виявився Динько (перейшов з Погоні); зате слабша оборона. Ширше з приводу цих змагань, на яких явилось до 300 осіб, завтра.

З судової салі.

Засуд за виступ на концерті в національному одязі.

В окружному суді в Тернополі відбулася 17. січня ц. р. характеристична розправа, котра кидає ярке світло на теперішнє поступовання державної поліції, що потягає нині до відповідальности навіть за такі річи, як виступ на концерт' в національному одязі. Справа така: читальня „Просвіти" в Токах на самому Збручі збаражського повіту влаштувала дня 27. жовтня 1929 концерт власного хору в домівці Народнього Дому в Токах. На цьому концерті, що відбувся за повідомленням староства і за його дозволом, деякі члени хору — хлопці — виступили у вишиваних сорочках і в синіх або червоних шараварах, підперезані червоною крайкою, як зрештою нераз виступали на ріжних представленнях. Місцевий постерунок поліції доглянув у цьому виступі державну небезпеку і постерунковий Богонович зробив донос до староства за переступство з § 1 розпорядку австрійського міністерства вн. справ з 26 лютого 1917 В. з. д. ч. 79 про ношення одностроїв і відзнак. Донесення зроблено проти отсих хлопців з Токів, що тоді співали: 1) Йосифа Харчука, 2) Богдана Жука, 3) Володимира Жука, 4) Юстина Гасая, 5) Пилипа Корніцького, 6) Василя Флінти, 7) Миколи Поліщука й 8) Олександра Яворського. Урядовець збаражського староства Голембйовський на роках в Новому Селі 11. грудня м. р. переслухавши як свідків голову читальні Ярослава Гуньку і студента університету Евгена Костенького та обвинувачених, засудив шістьох з них на основі § 11. згаданого вище розпорядку на гривну в квоті 3 золотих згл. на один день арешту за те, що виступаючи на концерті в Токах 27. жовтня 1929 р. в строях подібних до козацьких, не мали дозволу на ношення такого строю: увільнено тільки Волод. Жука і Пилипа Корніцького, бо вони тоді не мали на собі синіх чи червоних шараварів. Проти цього засуджені зголосили відклик на судову дорогу, внаслідок того відбулася згадана вище судова розправа в окружному суді в Тернополі, на якій засуджених заступав посол д-р Степан Баран. Самі обвинувачені на розправі особисто не явилися, бо після останніх інформацій мали кару арешту відсиділи, тому суд для розсліджения цеї обставини відрочив розправу.

Повища історія сама по собі дрібна, але характеристична для поступування політичної влади в тернопільському воєвідстві під кермою теперішнього воєводи Мошинського, родом з Наддніпрянської України, недавнього старости на Волині, з фаху агронома. Поліція і політична адміністрація стараються у нас щораз наглядніше не допустити до ношення українського національного строю в публичних виступах і то навіть дітьми. Пр. на св. Миколая м. р. в Тернополі в часі Миколаївського свята для дітей в салі Міщанського Братства виступили дівчатка зі сирітського захисту в українських національних строях на д'тому представленні і тоді присутня на салі поліція зажадала від голови філії Українського Т-ва опіки над молодю окремого дозволу зі староства на виступ дівчаток в національних строях, грозячи доносом; ледви удалося якось її успокоїти і представлення докінчити.

Такі кари, як в Токах, не є нині в тернопільському воєвідстві рідкістю, а всі вони очевидно безправні, бо згаданий розпорядок, виданий в часі війни для цілей улекшення військової контролі, виключає виразно в § 3 ношення національного строю й одностроїв здавна в данїй околиці принятих, як взагалі всіх одностроїв, що кроєм і барвою відріжняються вже на перший погляд від військових одностроїв. А чейже вишивана сорочка з биндою і широкі сині або червоні шаравари ніяк не є подібні до військових одностроїв і здавна їх у нас носять на публичних виступах.

Справді переживаємо небувалі часи, коли за українську вишивану сорочку або широкі шаравари треба йти до арешту!

Три роки вязниці за вбивство.

Дня 17. І. львівський трибунал засудив Федька Гіркого з Майдану біля Жовкви на 3 роки вязниці за вбивство Олекси Долинського. Слідство виявило, що на фестині у Майдані прийшло до суперечки між Федьком Гірким і Олексою Долинським, а ця суперечка закінчилася так, що після фестину в дорозі до дому Федько Гіркий напав на свого противника і поклав його трупом, пхнувши його ножем у саме серце. Як головні свідки зізнавали: Олекса та Іван Жуки. Обвинувачений до вини не признався.

ОГОЛОШЕННЯ

Подяка.

Наш син, ученик VIII кл. гімн. захворував на скоротечну чахотку, яка з дня на день поширилася на гордо й ніс та так ослабила зір, що не міг читати. Лікарі спеціалісти не робили ніякої надії на виздоровлення. Припадково довідалися ми, що ВП. Пані Анна Лопатинська в Косові успішно лічить чахотку. Не маючи нічого до страчення, ми звернулися до неї, а вона за 3 місяці привернула нашому синові здоровля, що ствердили лікарі, які перед тим його лічили. Почуваємося до милого обовязку зложити Їй оцим прилюдну подяку. Ми нічим не в силі віддячити Вам, добра Пані, тому нехай Бог нагородить Вам за Ваше добродійство — уратування від смерти нашого сина.

Катерина Ковалюк
господиня в Дернові, п. Камінка Стр.

1306 1–?

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.